

um József Attila-kéziratai. Szeged, 1952. (A Makói Múzeum Füzetek 1. sz.) 5. l.

⁷ Scheibler Sándor: József Attila kiadatlan makói költeményeiből. Bp. 1946. 3. l.

⁸ József Attila kiadatlan verseiből. Irodalomtörténet, 1949: 340–342. l.

⁹ Galamb Ödön: Makói évek. Bp. 1941. 108. l.

¹⁰ Említi például, hogy az egyik vers ajánlása Kemény Sándornak szól, de nem mond erről semmit, ami azt is jelentheti, hogy közismert személy, azt is, hogy a jegyzet írója sem tud róla semmit. Valószínű, hogy az utóbbiról lehet szó. Kemény Sándor (1893–1948) érdekes makói egyéniség, polihisztor, József Attila iskolatársa, aki a numerus clausus miatt egyetemre nem jut-

hatva, kereskedő létére is mindennel (irodalommal, zenével, mégis c. tel. nyelvekkel stb.) foglalkozott. A költővel nemcsak a makói évek alatt, de később Pesten is találkozott. Barátságuk dokumentuma az özvegye tulajdonában lévő Nem én kiáltok kötet XXIV. példánya, a következő ajánlással: Kemény Sándor kedves komámnak, aki mindig csak szid, de mégis szeret: Béküljön meg a világgal, az én világgommal: karcosú gyémánt-hidak szökkennek homlokainkból mindenfelé, hozzám, hozzád; és szemünkben rejtőzik a torony, melyről beláthatjuk ismeretlen hazánk vidékeit. Makón, 1925. febr. 5. József Attila.

¹¹ Vö. Szép szó, 1938: 119. l.

Lódi Ferenc: Szeged

Szépirodalmi Könyvkiadó, 1952. Elbeszélő költemény.

Második kötete jelent meg a fiatal szegedi költőnek. Két évvel korábban, amikor *Igy akarom* címen első verskötete napvilágot látott, a verskedvelők, új olvasók és szakmabeliek megéreztek, hogy komoly tehetségű, új költő jelentkezik irodalmunkban. Erőt, a munkásosztályból magával hozott élményeket, bátor megformálást, jó képalkotást árultak el már akkori versei is.

A Tiszatáj lapjain jelentek meg legelső sikerült alkotásai, s utána a fővárosi folyóiratokban is. Lódi, szegedi költő, s hogy mennyire az, mutatja most megjelent elbeszélő költeményének témaválasztása. Szülővárosának élettörténetét írta meg énekekben, ciklusosan, s ebbe az epikus témába beleágyazva saját életét, a proletárgyerek küzdelmes útját. A huszas évei derekán járó költőnek nem kellett témát „keresnie”, saját életének őszinte feltárása tipikus eset is egyben, az új hős története. Így fonódik össze a másfélezer soros műben az epika a lírával, a város történet az önéletrajzzal, az egyes eset a tipikussal. A proletárgyerek, aki 6–8 éve, még egyik lábával a cserepessori sárban toporgott, akire 4–5 éve még görbe szemmel néztek befurakodott bizalmiak és mérnökök, ma utolsó tanári vizsgája előtt álló tanácstag. Ezért is meg kell értenünk Lódi erőfeszítéseit, amit azért tett, hogy egy

város történetébe az önéletrajzot úgy illessze bele, hogy egy magyar város történetének keretében a város eseményeit azzal az igénnyel írja meg, hogy társadalomrajzot és korrajzot ad, általános magyar képet is fest — igen figyelemreméltó. Nem gondolunk arra, hogy mások, más város hasonló megrajzolásában erőszakkal kövessék, s hogy saját életüket akarják beleerőszakolni művükbe, mégis azt kell mondanunk, hogy Lódi **Szeged**-je úttörő mű, s folytatókra vár.

Tizennyolc részből — ha úgy tetszik: énekből — áll a mű. A részek időrendben soroltak, s általában lazán függenek össze. A részek fején álló címek legtöbnyire utalmak tartalmukra, de akadnak köztük kevésbé jellegzetesek, vagy csak az ének elolvasása után világossá válnak is.

Az első és utolsó egészen személyes hangú. A *Te föld*-ben köszönti a várost, szülővárosát, a tavasszal együtt köszönti. A Tiszához szólásban öntudatosan említi meg, hogy ő, az — ember mindinkább urává válik a természetnek. A vasat hajlító ember nagy dolgokat művel itt. Szereti ezt a várost, akár a hazát.

A második résztől megkezdí a város történetének áttekintését. A **pörnyés tájra németült**-ben Mohácsig lát vissza. A török ellen szerb és magyar zsellér közösen harcol, Fekete Iván áll a papjahagyott nép élére. Majd a boszorkánypereket idézi. Németült a pernyés tájra 1727-től, s a jobbágyokat céhlegények szervezik ellenállásra. Kissé homályosan rávillant a boszorkányperek társadalmi-gazdasági hátterére is. Ebben a második részben tűzi ki írásműve célját: a gyászos mult után végül szebb történetet idézzen. — **Fölszállt a hír.** A XIX. század negyvenes éveinek feszült levegőjében, az idegen érdekekért, elhurcolt katonáskodás, a katonafogdosás idejében, a szegénységet támogató, urat fosztogató Bogár Imrék, Agyal Bandik, Rózsa Sándorok világában egy piaci napon Szeged városában is fölszállt a hír: szabadság a népnek és a nemzetnek; a 12 pont! Örömujjongás a nép lelkében, utcát neveznek el Kossuthról, bejön a tanják népe, s — először választ életében! Szépítő-, árva- és korházbizottmányt választ. „Hazája lett a parasztnak a föld” — írja a költő, kissé túlozva az eredményeket, hiszen föld — nélkül szabadult föl a szegény nép nagy része, s csak telkesjobbágyé lett föld, mert ő birtokon belül volt. — Az országos gyűjtésre megnyíltak a szegedi bugyellárisok. Aztán jön Kossuth. A költemény legszebb szakaszai közé tartoznak ezek. Emelkedett, ódai hangrajongás és szeretet a nemzet vezére iránt. Vállon viszi őt Szeged népe a vár elé, ahol kinyitja a börtönzárakat. A különböző nemzetiségű foglyok között az olasz is hazamehet, s „mint búzát szórta szét Kossuth névét”... Majd a szegedi ezredet dicséri, a III. kéksipkás ezredet, amely Aradtól Vácig, 44 győzelmet aratott.

A bevezetés óta itt jelentkezik először a költő. „Köztük lehetett jóanyám nagyapja is” — írja. Finom lírával mondja: „Tán inget is szőtt nek! dédanya, ki lány volt még, nagy barna lány, s hajába kokárdát font, ahogy a többi lány”... Ez az ének eddig a legművészebb: tiszta képek éles profilok, mőgond, áradó hazaszeretet. — A **szőregi csata** leírása túlzottan sűrűtett, zsúfolt volta a közérthetőséget veszélyezteti. — Az **Árviz**-ben nehéz időkről szól a költő: önkényuralom, kiegyezés. A rókusai Szűcs páter összejátszik a hős Perczel áruló öccsével, aki Bonyhádi néven a megye élén áll. Bonyhádi égette el Szegeden a Kossuth-bankót, száz évig emlegették őt a megyésurak,

s „magasztalták a **Hagyományait**”. Átjátszotta a kisemberek apró földjeit Pallavicini őgrófnőnek gátépítés ürügyével. A gátat rosszul készítették, s jött Szegedre az árvíz. Ezt megrázóan festi a költő: „És jött a víz, ahogy leszállt az este, lapulva siklott át a városon, a nádtetős kis házakat kereste, és átszökött a ritkás vályogon. Az alvó gyermek mellkasára kúszott, s vad örvény tépte le az ágyneműt...”

A **Késő unoká**-ban újra családjára tér; itt már van adata. Anyai nagypapját említi, az 5 holdas parasztot, akinek tizenkettedik gyermeke Lódi édesanyja. S most már nem is engedi el a fonalat: a **Tizenkilenc parázsvöröse**-ben kitűnően szövi bele a Tanácsköztársaság idejébe apja sorsát. A békési kútásó fia, mint vörös katoná, Miskolcnál együtt harcol a bányászokkal. Leírja a Vörös Hadsereg szolnoki csatáját, a románokkal, ahol „vak történyt kaptak, azt küldött a gyár”. Már kilépett Lódi Szeged városának történetéből, elkapta őt a gyűlölet lángja Horthyékkel szemben, akik a Mátyás-terem verbuválták a katonákat. A munkás azonban nem állt be — írja a költő, — pedig „tűdők csúcsára, mint az örlő féreg, kenderpor kúszott, irgalmatlanul”. Amit itt és a következő énekekben apjáról mond, az igen jellemző és tipikus. Az egyéni és általános között kitűnően megtalálta ábrázolás tekintetében az összhangot, s az azonos jegyeket. — A következő kép első négy szakasza meditalás. Az sem szerencsés, hogy az ének harmadik harmadát előkészíti. Ez kissé homályos. Nagy kár ez, mert az ének végén nagy szeretet árad a négy évig itt raboskodó Rákosi elvtárs iránt. — Kitűnő a **Móráváros**. Teljesen reális, éles, mély képek a Cserepes-sorról, a paprikahasító lányokról — itt szól édesanyjáról is —, a paprikás-királyok és hasító-lányok szomorú szerelméről, a kocsmáról, ahol „kuglit álligatott”, az éjtszaka festett vörös sarló-kalapácsról a malomfalon, házkutatásokról, Rákosi elvtárs kiszabadulásáról. Mintha egyszerre szárnya kapott volna Lódi. A valóság hivatott, művészi rajza ez. A munkásélet egy a gyermek költő életével. Szervesen él bennük, osztályostárs. A további képekben a költő életútja áll a középpontban. Titkos horgászás a híd alatt, a nyomor miatt bandába verődő proletárgyerekek városi lopásai, hogy éhes gyomrukba ételt rakjanak, átkosemlékű leventefoglalkozásai, majd vasas inaskodása. A városatyákra gyűlölettel gondol. Kár, hogy ezek a részek művészileg nem eléggé kiérleltek.

— Röviden, de tömören ír a város felszabadulásáról, majd újra önmagáról **A híd** című énekben. Kitűnően festi meg a feketézőket, akik a Capri-bárban dőzsölnek, s neki, a tbc-s tüdejű ifjúnak nem jut tejsz, s szalonnára. Kiméz a parasztság felé is: „Újságok hozták; hogy először szántott a szegényparaszt szívből, igazán“. Még nem párttag, de a párt fejlesztí mégis. Itt kezd írni, s tanul, polgárit, majd a dolgozók tanítóképzőt. A híd, az épülő híd, itt jelkép is, amelyet a Kommunista Párt épít az ellenség akarata ellenére és akadályozása közben is. Itt dolgozik a költő. Összeütközik a szocdemekkel és a klerikális reakció-felbújtotta diákifjúsággal. Lódi, itt helytelenül általánosítja, mint egészet, a tanárságot bünrészesként a szegedi diáktüntetésben. Amit a szocdemekről szól, az igen jellemző, kár, hogy nem cselekményben mutatja be ezeket; félképekkel utal rájuk, vagy csak regisztrál. A fiatal tollforgató munkásifjút a munkásosztály már meggyőzte alkotóképeségéről, de a gyermek még nem győzte meg munkásapját költői tehetségéről. Addig még szívós utat kell megjárnia. Ez az út most a konzervgyárba vezet. E versrészlet kevésbé sikerült. Mert az Egyesülés küszöbén a munkásosztály nagy többségben már vagy a Kommunista Párt tagja, vagy szimpatizáns. Lódi munkásai itt bátoralanabbak, mint amilyenek a valóságban voltak; tétovázók. Azt mondja, mines gazda a gyárban! Elhamarkodott, odavetett ítélet. — Majd itt is leleplezik az ellenséget.

A költő mély önkritikával mondja el — sajnos, ismét tényként, nem pedig

képekben — sok-sok nehézségeit a **Szakérlettség**in, ahova kerül. Itt szól a szovjet katonákról, akik hazájukba „vissza sose tértek“, s akiknek köszöni, hogy könyv került a kezébe.

Szállj, szállj, te dal... írja Lódi az utolsó éneke című. Minden álma teljesült. S végre meggyőzte apját is. „Neked is szól a választásom“ — mondja neki az apja. A költő megilletődötten, de élesen és pártosan idézi első beszédét a városi tanácsban. Grúziába szeretne utazni egyszer, s megköszönni Néki a szabadságot.

Lódi elbeszélő költeménye nyeresége irodalmunknak, s fel kell figyelni rá. Merész, és új tett, amit alapjában helyesen oldott meg. A hazaszeretet, városa iránti rajongó szeretete cseng ki minden sorából. De hiányolnunk kell, hogy a párt irányító és alkotó szerepére kevésbé gondolt, a súlypont helyett inkább a munkásosztályra esett a művében. Ha kiegyenlítettebben gondol képalkotásra, s még nagyobb gondal a verselés gördülékenységére, gyorsabbá válik számára a további fejlődés. Jambusai — ötödféles és ötös — az eseményes részekben jobban, a regisztrálókban nehezkesebben lendülnek. Néha trocheusi sorokat is belekever — helytelenül. Ügyeljen enjembementjaira, mert az ötödféles sorok után nem egyszer megtörik a ritmust. Helyenkint elvonttá, homályossá válik túlzott tömörítése.

A **Szeged** című elbeszélő költeményre s írójára büszkén tekinthetünk. Jó munkájáért után szívesen várjuk a további még jobbakat.

Ertsey Péter — Somfai László

Pályázat

A Magyar Írók Szövetsége Szegedi Csoportja és a „Tiszatáj“ szerkesztősége pályázatot hirdet mai életünkkel foglalkozó szindarabokra, (I.—III. felv.) versekre és elbeszélésekre.

Szindarab:	I. díj: 300 Ft	Vers:	I. díj: 300 Ft	Elbeszélés:	I. díj: 300 Ft
	II. díj: 200 Ft		II. díj: 200 Ft		II. díj: 200 Ft
	III. díj: 100 Ft		III. díj: 100 Ft		III. díj: 100 Ft

A díjnyertes műveket a „Tiszatáj“-ban tesszük közzé és külön honoráljuk. A legjobb szindarabokra a Szegedi Nemzeti Színház is igényt tart, hogy azokat műsorra tűzze.

A pályaművek beküldési határideje 1953. május 15. A pályaműveket jelígyével ellátva a következő címre kérjük: Magyar Írók Szövetsége Szegedi Csoportja, Takaréktár-u. 8., vagy „Tiszatáj“ szerkesztősége, postafiók: 46.